

UNIVERSITY GOCE DELCEV – STIP
FACULTY OF LAW

STUDENT'S
SOCIAL
SCIENCE
JOURNAL

YEAR 2018, ISSUE NUMBER 4

**STUDENT'S SOCIAL SCIENCE JOURNAL
FACULTY OF LAW
UNIVERSITY GOCE DELCEV – STIP**

**Year 2017, Issue Number 4
ISSN 2545-4021**

Publisher:

prof. Jovan Ananiev, Ph.D

Editorial Board

prof. Blažo Boev, Ph.D

prof. Liljana Gudeva – Koleva, Ph.D

Risto Kostruranov, LL.M

prof. Jovan Ananiev, Ph.D

Ass. Prof. Ana Nikodinovska Krstevska, Ph.D

International Editorial Board

Ivan Ilic

Faculty of Law, University in Nis, Serbia

Agim Nuhiu

Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia

Dunja Duić

Faculty of Law in Osijek, Croatia

Olga Koshevaliska

Assistant professor at the Faculty of Law
Goce Delchev University in Shtip, Macedonia

Elena Maksimova

Teaching assistant at the Faculty of Law,
Goce Delchev University in Shtip, Macedonia

Ana Nikodinovska Krstevska

Assistant professor at Faculty of Law,
Goce Delcev University in Shtip, Macedonia

Olga Sidenko

Senior lecturer in political science at Voronezh state University,
Lecturer at Voronezh State University, Russia

Dimitar Apasiev

Assistant professor at the Faculty of Law,
University Goce Delcev – Shtip, Macedonia

Andon Majhoshev

Assistant professor at the Faculty of Law,
University Goce Delcev – Shtip, Macedonia

Darya Scheglova,

Senior lecturer in political science at Voronezh state University,
Lecturer at Voronezh State University, Russia

Boryana Aleksandrova

Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Bulgaria;

Faculty of Law, Department for International Law and International Relations, Bulgaria
Giorgia Bevilacqua
National Research Council, Institute for Research on Innovation and Services for Development “, Italy
Nives Mazur Kumrić
Faculty of Law, University of Liège, Belgium

Editorial Staff

Ass. Prof. Ana Nikodinovska Krstevska, Ph. D
Ass. Elena Maksimova, LL.M.
Elena Trajkovska, Student
Kire Ivanov, Student

Editor in chief

Ass. Prof. Ana Nikodinovska Krstevska, Ph. D

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian language)

Technical editor

Slave Dimitrov
Blagoj Mihov

Address of the Editorial office

University Goce Delcev – Stip
Faculty of Law
ul.”Krstev Misirkov” BB PO.BOX 201
PO. Box 201, 2000 Stip
Republic of Macedonia

СОДРЖИНА:

АТАНАСОВСКА Невенка, *ПРАВНАТА ИНФОРМАТИКА И НЕЈЗИНАТА ПРИМЕНА*.....стр.5

БОГДАНОВА-СМИЛЕВСКА Билјана, *КРИВИЧНО-ПРАВНА ОДРЕДЕНОСТ НА ЗЛОУПОТРЕБАТА НА ДРОГА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА*.....стр.11

БОЖИНОВСКА Елица, *АКРЕДИТИВОТ КАКО БАНКАРСКИ ИНСТРУМЕНТ ВО МЕЃУНАРОДНИОТ ПРОМЕТ НА СТОКИ И УСЛУГИ*.....стр.23

ГОЦИРОВ Кирил, *ЕВРОПЕИЗАЦИЈАТА НА ЗАПАДЕН БАЛКАН*.....стр.31

ЗАХОВА Цветанка, *ОДГОВОРНОСТ НА ПРЕВОЗНИКОТ ВО МЕЃУНАРОДНИОТ ПРЕВОЗ НА СТОКА*.....стр.37

ИЛИЕВА Ивана, *ПОИМОТ РЕОРГАНИЗАЦИЈА И ПЛАН ЗА РЕОРГАНИЗАЦИЈА ВО СТЕЧАЈНА ПОСТАПКА ВО ПРАВОТО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА*.....стр.47

МИЦЕВСКА Каролина, *ОДНОСИТЕ СО ЈАВНОСТА И ВЛИЈАНИЕТО ВРЗ ЈАВНОТО МИСЛЕЊЕ*.....стр.55

МЛАДЕНОВА Ева, *АНАЛИЗА НА МАКЕДОНСКИТЕ БЕРЗАНСКИ ИНДЕКСИ МБИ10 И ОМБ СО ПОСЕБЕН ПРЕГЛЕД НА 2016 ГОДИНА*.....стр.63

РИБАРЕВ Симеон, *ОБВРСКИТЕ НА ИЗВЕДУВАЧОТ КАЈ ДОГОВОР ЗА ГРАДЕЊЕ СПОРЕД МАКЕДОНСКОТО ПРАВО*.....стр.73

СТОЈАНОВА Жаклина, *ПОЛОЖБА НА СТРАНСКИТЕ РАБОТНИЦИ, МИГРАНТИТЕ И ЛИЦАТА БЕЗ ДРЖАВЈАНСТВО СПОРЕД МАКЕДОНСКОТО НАЦИОНАЛНО ПРАВО*.....стр.83

ХРИСТОВ Павле, *НАДВОРЕШНА ПОЛИТИКА НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА КОН РЕПУБЛИКА ТУРЦИЈА*.....стр.91

СЕКЦИЈА ПОСВЕТЕНА НА АНТИДИСКРИМИНАЦИЈА, ПРЕВЕНЦИЈА НА ГОВОР ОД ОМРАЗА И КРИМИНАЛ ОД ОМРАЗА.....стр.99

АМЕДОВ Абдул, *ДИСКРИМИНАЦИЈА ВРЗ ОСНОВА НА НАЦИОНАЛНА ПРИПАДНОСТ*.....стр.101

БОЖИНОВСКА Елица, *ПРАВО НА АБОРТУС И ЗАКОНСКИТЕ ПРОЦЕДУРИ ПРИ ОСТВАРУВАЊЕ НА ОВА ПРАВО*.....стр.105

ЗАХОВА Цветанка и КОСТУРАНОВА Ана, *ГОВОРОТ НА ОМРАЗА ВО ЈАВНИОТ ДИСКУРС И НИВОТО НА НЕГОВА ТОЛЕРАНЦИЈА ВО МАКЕДОНСКОТО ОПШТЕСТВО*.....стр.111

ЈОВАНОВА Душица, <i>ГОВОР НА ОМРАЗА И МЕДИУМИ</i>	стр.117
КАРОВА Марина, <i>ЗАБРАНАТА ЗА ТОРТУРА НА МЕЃУНАРОДНА И НАЦИОНАЛНА СЦЕНА</i>	стр.121
МАРИНКОВА Марија, <i>ГОВОР НА ОМРАЗА И МЕДИУМИ</i>	стр.129
МИТРОВИЌ Давид, <i>НЕЗАВИСНОСТ НА СУДСТВОТО КАКО ЗНАЧАЕН ПОСТУЛАТ ВРЗ КОЈ СЕ ЗАСНОВА ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО</i>	стр.153
НИКОЛОВ Иван и КАРОВА Марина, <i>СЛОБОДА НА ИЗРАЗУВАЊЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА</i>	стр.159
НИКОЛОВ Иван, <i>КРИМИНАЛ ОД ОМРАЗА И МАРГИНАЛИЗИРАНИ ГРУПИ</i>	стр.163
РАЈЧИНОСКИ Ѓорѓи, <i>ПОЛИТИЧКА ДИСКРИМИНАЦИЈА СО ОСВРТ НА ПОЛИТИЧКАТА ДИСКРИМИНАЦИЈА ВО РАБОТНИТЕ ОДНОСИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА</i>	стр.169
РИСТОВСКА Венета, <i>ПРИПАДНОСТА КОН ЕТНИЧКИТЕ ЗАЕДНИЦИ И ВЕРСКИТЕ УБЕДУВАЊА КАКО ОСНОВИ ЗА ДИСКРИМИНАЦИЈА ВО РАБОТНИТЕ ОДНОСИ</i>	стр.177
СТЕПАНОВСКА Моника, <i>РАСА, БОЈА НА КОЖА И ЕТНИЧКА ПРИПАДНОСТ – ДОМИНАНТНИ ОСНОВИ ЗА ДИСКРИМИНАЦИЈА</i>	стр.183
ТОМЧЕВСКА Симона, <i>ДИСКРИМИНАЦИЈА БАЗИРАНА ВРЗ ПОЛ</i>	стр.189
ТРАЈКОВА Александра, <i>РОДОВА РАМНОПРАВНОСТ И ДИСКРИМИНАЦИЈА НА ЖЕНАТА</i>	стр.195
ЧЕСТОЈНОВА Пепица, <i>ДИСКРИМИНАЦИЈА ВРЗ ОСНОВА НА ЕТНИЧКО ПОТЕКЛО</i>	стр.199

ЕВРОПЕИЗАЦИЈАТА НА ЗАПАДЕН БАЛКАН

Апстракт: Оригиналната општествено-политичка формација, Европската Унија преку својата Заедничка надворешна и безбедносна политика од почетничка и некредибилна, развива стратегија и инструменти кои ја воведуваат во круговите на меѓународна моќ. Историската и современа деликатност на Балканот (Западен Балкан) се покажале како најсложен дипломатски тест за нејзината кредибилност во надворешно-политичкото и безбедносно влијание, односно инсталирање и имплементација на европските вредности.

Клучни зборови: *оригинална, Европска Унија, некредибилна, дипломатски тест – Западен Балкан.*

GODZIROV Kiril

EUROPEANIZATION OF THE WESTERN BALKANS

Abstract: The original socio-political formation, the European Union through its Common Foreign and Security Policy from unexperience and uncredibility, it develops a strategy and instruments that brought it into the circles of international power. The historical and contemporary delicacy of the Balkans (Western Balkans) proved to be the most complex diplomatic test for its credibility in the foreign policy and security impact, ie the installation and implementation of European values.

Key words: *original, European Union, uncredible, diplomatic test – Western Balkans.*

Вовед

ЕУ низ својата надворешна политика и дипломатска дејност ги менаџира односите со 16 европски држави (источни и јужни соседи на нејзините југоисточни граници) дел во евроазискиот регион, потоа на Блискиот Исток, Северна Африка и Јужна Америка.

Кога станува збор за земјите и народите на Западен Балкан треба да се истакне дека првите политички идеи и иницијативи за реконструкција на некогашниот комунистички регион (1993 г.), ЕУ ги устројува низ новиот политички концепт за Западен Балкан (поинтезивно придвижени во 1997 г.), односно кога Советот на ЕУ ја усвоил Политиката за регионален пристап кон земјите на Западен Балкан.

Во меѓувреме, Хрватска во 2013 година станува држава членка на Унијата, додека Република Македонија, Србија, Црна Гора, Албанија и Босна и Херцеговина како последна меѓу нив се во различни фази од апликациите и претпристапните фази за членство.

Европските политики и распадот на СФРЈ

Југословенските дезинтегративни до конфликтни процеси хронолошки стојат наспроти интегративните на европските и покрај тоа што СФРЈ географски е европска држава. Поточно, во годините на конфликтните изблици, Европската Унија фигурира само како Европска заедница односно дури во 1993 година во Мастрихт ќе биде основана како таква со Договорот за ЕУ. Младата ЕУ во поглед на нејзината Заедничка надворешна и безбедносна политика адекватно на внатрешната кохезивност на нејзините земји-членки во тогашниот интегративен развој и реална надворешно-политичка моќ ќе манифестира поделеност, недореченост и отсуство на усогласена реакција кон југословенската криза.

Така во 1991 година Европската заедница ќе покрене Мировна конференција, а нејзината арбитражна комисија ќе заклучи дека СФРЈ е во процес на дезинтеграција. Меѓу 1991 и 1992 година, членките на Европската заедница ќе ја признаат независноста на југословенските републики кои исполнуваат одредени демократски принципи, Словенија и Хрватска, додека Босна и Херцеговина ќе биде примена во ООН.³¹

Она што дипломатијата на Европската Унија преку нејзината надворешна и безбедносна политика ќе го манифестира како влијание и плодотворно дипломатско менаџирање (на пример како подолу ќе видиме десетина години подоцна од Мастрихт 1993 во Договорот Белград-Приштина, Охридскиот договор или Договорот од Пржино) објективно го нема како консолидирана заедничка стратегија што пак детерминира и неефикасна реакција кон југословенската криза. Имено, како погоре видовме, предуслов за статусот на субјект во меѓународните односи е консолидацијата на начелата, принципите и ставовите во заедничка надворешна политика.

„...тоа е многу лош старт на Заедничката надворешна и безбедносна политика на проектот... Европа беше зафатена со себеси... За германската надворешна политика можеме да кажеме дека тоа е поддршка на создавањето на независни држави на Словенија и Хрватска, и со тоа, на крајот на Југославија или крај на големиот српски проект, според германските ставови на политиката.

За разлика од Германија, Велика Британија не е толку за создавањето на независни држави на Словенија и Хрватска, и не ја гледаат Србија како единствениот иницијатор на војната... Француската политика кон Југославија беше многу поблиску до политиката на Велика Британија, а не на германската.

Слично како и Велика Британија, Франција исто така избра да се има пасивен поглед со кој Западот не треба да се меша премногу во Југославија... Постојењето на такви различни пристапи и политики од страна на три најмоќни членки на ЕУ не може да резултира со создавање на заедничка политика на ЕУ кон југословенското прашање”.³²

Западен Балкан и неговата неминовна европеизација

Општо земено, терминот европеизација нема прецизно и единствено толкување но најчесто во литературата се поврзува со европските интеграции и од една страна значи преземање на политиките на ЕУ и нивно имплементирање во националното, државно законодавство и од друга страна, вградување на националните интереси на државите членки во наднационалното ниво, односно во ЕУ.

Толкувана во постокомунистички контекст, европеизацијата се чита со две значења од причина што го подразбира процесот на придружување кон ЕУ, но исто така и многу поширок процес кој се нарекува „враќање во Европа” по радикалните промени (1989).

Во таа смисла треба да ја согледаме разликата на процесот на европеизација внатре во Унијата што подразбира трансфер на суверенитетот на државите-членки на ниво на ЕУ како и одговор на политиките кои ги донесува Унијата, од процесот на европеизација кој се одвива во посткомунистичките држави на Централна и Источна Европа, а особено во државите на Западен Балкан.

За земјите од Западен Балкан процесот на европеизација значи приспособување на стандардите и вредностите на ЕУ. Во таа смисла, европеизацијата е пред сè процес во кој државите на Западен Балкан мора да направат ревизија на своите правни системи, како и да ги приспособат постојните институции и да изградат нови во согласност со европското законодавство, со правила и стандарди.

³¹ Jugoslavija|Hrvatska enciklopedija – www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=29463

³² Дејан Маролов, „Политиката на ЕУ кон распадот на Југославија, со посебен акцент на политиката на ЕУ кон Република Македонија”/

Како конкретен резултат од овој процес се појавува радикална промена на структурата на јавната управа, социјално и економско приближување кон стандардите на ЕУ итн. Слично како кај државите од Централна и Источна Европа се очекува длабинска трансформација на државите на Западен Балкан.

Се разбира дека декларативните и нормативни заложби или проевропската реторика не е доволна за транзициските општества доколку не е придружена со искрени и амбициозни морално –политички заложби и активности во политичкиот и економскиот сектор особено на политичките елити.

Таргетирајќи таква надворешна политика за проширување, Унијата се определила за мотивациски, но и систем на казни. Конкретно стратегијата на таа политика ја утврдила низ награди и казни со цел да ги наведе овие држави да работат на исполнување на сите неопходни услови за зачленување во ЕУ.

Тоа се механизми конотирани со позитивно или негативно условување и се смета дека одразуваат најмоќна стратегија одредена за специфичноста на Западен Балкан со цел да се поттикнат промените во идните членки на Унијата.

Можеме да заклучиме дека европеизацијата е процес во кој идеите, вредностите, нормите, правилата и процедурите развиени во ЕУ се инкорпорираат во домашните идентитети, институции и политики низ што во прв ред се консолидира демократијата.³³

Западен Балкан и инструментите на ЕУ

Европската Унија развила политика со која треба да се поддржи постапна интеграција на државите од Западен Балкан за членство во неа. Меѓу сите нив, во 2013 г. Хрватска веќе стана член од седумте држави на Западен Балкан.

„Црна Гора, Србија, Македонија и Албанија имаат службен статус на држави кандидатки. Отворени се пристапни преговори со Црна Гора и Србија, Босна и Херцеговина (која поднела барање за членство во 2016) и заедно со Косово се потенцијални држави кандидатки”.³⁴

Со цел да се одржува мирот, стабилноста и економскиот развој во државите на Западен Балкан со што ќе им се отвори пат за европска интеграција, Унијата во 1999 г. го покренува процесот на стабилизација и придружување што е всушност рамка за нејзините односи со државите во овој регион, но и Пактот за стабилност кој е всушност поширока иницијатива во која се опфатени сите клучни меѓународни актери. Подоцна во 2008 г. Пактот за стабилност ќе го замени Советот за регионална соработка.

Во Солун (2003) било потврдено дека сите држави кои се вклучени во процесот на стабилизација и придружување се потенцијални кандидатки за членство во Унијата.

Инструментите кои ги поставила Унијата за Западен Балкан се:

1. Процесот на стабилизација и придружување;
2. Процесот на пристапување;
3. Регионалната соработка;
4. Безвизен режим.

Стратешката рамка на процесот на стабилизација и придружување потекнува од 1999 г. низ кој се утврдува постапното приближување на државите на Западен Балкан во Унијата што е предвидено да се темели на билатерално договорени односи, финансиска помош, политички дијалог, трговски односи и регионална соработка.

---

³³Grabbe Heather, *The EU's Transformative Power: Europeanization through conditionality in Central and Eastern Europe*. New York: Palgrave Macmillan, 2006

Featherstone Kevin and Radaelli Claudio, (2003), *The Politics of Europeanization*, Oxford University Press
Radaelli Claudio M .(2000) „Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change”, *European Integration Online Papers (EIoP)* Vol.4.No.8

³⁴ André De Munter – www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html

Договорните односи се во спогодбена форма за стабилизација и придружување и се рамката во која треба да се одвива политичката и економска соработка со создавање на слободна трговија. Трајни структури на соработка треба да бидат воспоставувани врз основа на заедничките демократски начела, човековите права и владеењето на правото. Надгледувањето на примената и спроведувањето на спогодбите го врши Советот за стабилизација и придружување кој на министерско ниво се состанува еднаш годишно.

Со стапувањето на сила на Спогодбата за стабилизација и придружување на Косово (2016) спогодбите се во сила за сите држави кандидатки и потенцијални кандидатки во регионот на Западен Балкан. Треба да се напомене дека во случајот на Косово, Спогодбата за стабилизација и придружување претставува спогодба која ја склопува само ЕУ и која државите членки не мораат да ја ратификуваат од причина што пет држави-членки се уште не го признале како независна држава (Словачка, Кипар, Грција, Романија и Шпанија).

Во процесот на пристапување е предвидено подносителот на барање за членство во Унијата да ги исполни критериумите од Копенхаген, па кога неа ќе и се признае кандидатскиот статус таа ќе минува низ процесните фази со динамика која ќе зависи од нејзиниот напредок.

Државата кандидатка има обврска да го имплементира и спроведува целокупното законодавство на ЕУ. Комисијата редовно треба да известува за остварениот напредок, додека Советот едногласно ја донесува секоја значајна одлука од отворањето на преговорите до нивното затворање, а договорот по неговата ратификација треба да го потврдат Парламентот и Советот на ЕУ.

Инаку, значајно е тоа што вкупните трансформации не би биле можни без финансиска помош, односно државите кандидатки се поддржани со неа. Од 2007 г. претпристапната помош на ЕУ се насочува низ единствен, обединет инструмент од IPA фондовите.

Европските интеграции и регионалната соработка се компатибилни односно меѓусебната соработка во разни области (кривичен прогон за воени злосторства, решавање на прашањата на границите, бегалските прашања и борба против организираниот криминал) е една од главните цели на процесите на стабилизација и придружување.

Советот за регионална соработка со седиште во Сараево дејствува во согласност со насоките на Процесот за соработка во Југоисточна Европа со цел да се поддржат европските и евроатлански стремежи на своите членки кои не се дел на Европската унија и да се развива соработка во сите сфери како стопанскиот и општествен развој, енергетиката и инфраструктурата, правосудството и внатрешните работи, соработката во безбедноста, изградба на човечкиот капитал и парламентарните односи.

Значајната регионална иницијатива е и Средноевропскиот договор за слободна трговија (CEFTA) со кој се намалени царинските ограничувања, но се регулирани и јавните набавки, интелектуалната сопственост итн.

Не помалку значаен е безвизниот режим со кој е овозможено слободно движење на граѓаните од Западен Балкан во земјите на ЕУ чие право од 2009 г. го уживаат граѓаните на Република Македонија, Црна Гора и Србија, а кој станува достапен и за граѓаните на Албанија и Босна и Херцеговина во 2010 г.³⁵

Заклучок

Научната перцепција и конечна валорација на степенот и ефективноста на дипломатското влијание на Европската Унија во земјите на Западен Балкан е речиси соодветно сложено како и нејзината развојна конституција во сплетот на динамичните општествени процеси во Европа во последната деценија на 20 и првите децении на 21 век.

Распадот на СФРЈ и вооружените конфликти во текот на 90-тите години на минатиот век Унијата ги дочекува неподготвена од очигледна причина што тоа се години кога ЕУ сама себе

---

³⁵ Mishcevic T. (2009), Pridruzivanje Evropskoj uniji, Beograd, Sluzbeni glasnik

треба да се конституира (Мастрихт), кога нејзината Заедничка надворешна и безбедносна политика е во самиот зачеток и кога во недостаток на повисока и искусвена интегрираност, таа нема ни кредибилитет за посилено и поефикасно влијание. Притоа како видовме, во случајот со СФРЈ избиваат сепаратни и спротивставени гледишта и влијанија. Всушност, по воената интервенција на НАТО врз СР Југославија (Србија и Црна Гора) во 1999 година и Самитот во Келн се поставени институционални основи за Европската политика на безбедност и одбрана. Со договорот во Берлин и претходниот од Хелсинки (2003) е овозможено ЕУ да ги користи воените капацитети на НАТО во сопствените операции за зачувување на мирот.³⁶

Тоа е периодот и случајот со конфликтите во СФРЈ кога Унијата нема кредибилитет во надворешното влијание еднакво на економското или она што Кристофер Хил го нарекува расчекор меѓу способноста и очекувањата (capability – expectation gap).³⁷

Кога е во прашање влијанието на Европската Унија во годините од завршувањето на конфликтите до денес, тогаш пред нас имаме повисоко интегрирана заедница во поглед на ставовите, стратегијата и дипломатските инструменти кои ги носат очигледните ефекти од влијанието во земјите на Западен Балкан.

Користена литература

Дејан Маролов, „Политиката на ЕУ кон распадот на Југославија, со посебен акцент на политиката на ЕУ кон Република Македонија“/

Djukanovic Dragan (2011), „Politika Evropske unije prema Zapadnom Balkanu“ u: Dragan R. Simic (ur.) Integracija Zapadnog Balkana u mrežu globalne bezbednosti, Udruženje za studije SAD u Srbiji, Cigoja shtampa, Beograd

Djurovic Gordana (2016), „Evropska unija i Crna Gora“, EU Info cenatar Podgorica

Grabbe Heather, The EU's Transformative Power; Europeanization through Conditionality and Eastern Europe, London;Palgrave Macmillan (2006)

Featherstone Kevin and Radaelli Claudio, (2003), The Politics of Europeanization, Oxford University Press

Radaelli Claudio M .(2000) „Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change“, European Integration Online Papers (EIoP) Vol.4.No.8

André De Munter – www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html

Janjevic Milutin, (2007) Spoljna politika Evropske unije, Beograd, JP Službeni glasnik

Mishcevic T. (2009), Pridruzivanje Evropskoj uniji, Beograd, Sluzbeni glasnik

[http://www.shape.nato.int/resouces/4/documents/14E_Fact_Sheet_Berlin_Plus\(1\).pdf](http://www.shape.nato.int/resouces/4/documents/14E_Fact_Sheet_Berlin_Plus(1).pdf)

The Capability – Expectations Gap, or Conceptualizing Europe's International Role”, Journal of Common Market Studies, Vol 31,no.3, 1993, pp. 306-328

www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49240

www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49240

diplomacija – www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=15326

www.dw.com/sr/peto-proshirenje-2004-izazov-za-eu/a-3860640

Jugoslavija|Hrvatska enciklopedija – www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=29463

Pronadjena formula za konferenciju EU-Zapadni Balkan”, www.oradio.rs/ may 10, 2010

³⁶[http://www.shape.nato.int/resouces/4/documents/14E_Fact_Sheet_Berlin_Plus\(1\).pdf](http://www.shape.nato.int/resouces/4/documents/14E_Fact_Sheet_Berlin_Plus(1).pdf)

³⁷ „The Capability – Expectations Gap, or Conceptualizing Europe's International Role”, Journal of Common Market Studies, Vol 31,no.3, 1993, pp. 306-328